

УДК 75.091.8:[378.4.096(477.43-21):37]]:355.48(470:477)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-43>**Наталія МЕНДЕРЕЦЬКА***магістр, асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна, 32301***ORCID:** 0000-0002-9407-3168**Бібліографічний опис статті:** Мендерецька, Н. (2025). Імплементація досвіду професіоналів-практиків у навчальний процес студентів художніх спеціальностей. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 298–304, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-43>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ПРОФЕСІОНАЛІВ-ПРАКТИКІВ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС СТУДЕНТІВ ХУДОЖНІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Стаття присвячена та розкриває питання однієї з найважливіших та актуальніших складових сучасної художньої освіти – всебічного залучення в освітній процес досвіду професіоналів, фахівців своєї справи, успішних та відомих практиків образотворчого мистецтва: художників, дизайнерів, майстрів декоративно-прикладного мистецтва, художньої фотографії, ілюстрування. Досліджуються аспекти особистісного творчого становлення, розвитку та досягнень митців, коло їх інтересів та захоплень, успіхи у реалізації мистецького потенціалу, виняткові авторські техніки. Розглядається можливість творчих колаборацій у спільних проєктах та волонтерській діяльності. **Мета роботи** полягає у демонстрації реального досвіду творчої співпраці професіоналів-практиків високого класу освіти та компетентності, викладачів та здобувачів вищої освіти кафедри як у навчальному процесі (інтерактивні зустрічі, майстер класи, воркшопи під час практичних дисциплін образотворчого циклу), так і у позанавчальній спільній діяльності (проєкти, виставки). Стаття репрезентує творчі пошуки й досягнення митців та форми, прийоми і методи імплементації їх досвіду у навчальний процес. **Методологія дослідження** полягає у вивченні накопиченого досвіду, системному підході та мистецтвознавчому аналізі творчих досягнень митців, їх активної громадської позиції щодо дбайливого збереження традицій українського мистецтва та популяризації своїх професійних надбань у вишивці, лялькарстві, писанкарстві, бісероплетінні, валянні з вовни та інших видах декоративно-прикладного мистецтва, активно використаний метод інтерв'ю. **Новизна роботи** полягає у практичному розгляді на конкретних прикладах привілей творчої співпраці досвідчених митців із студентською молоддю кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва. **У висновку**, результати такої діяльності, доводять необхідність впровадження таких форм художньої співпраці та взаємодії на рівні досвідів та синтезу особистих арт систем у творчих колабораціях.

Ключові слова: досвід, фахівці, впровадження, арт проєкти, мистецтво.**Nataliia MENDERETSKA***Master, Assistant at the Department of Fine, Decorative and Applied Arts and Restoration of Works of Art, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University Kamianets-Podilskyi, 61 Ohienka Str., Kamianets-Podilskyi, Ukraine, 32301***ORCID:** 0000-0002-9407-3168**To cite this article:** Menderetska, N. (2025). Implementatsiia dosvidu profesionaliv-praktyktiv u navchalnyi protses studentiv khudozhnikh spetsialnoston [Integrating Practicing Professionals' Expertise into Art Education]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 298–304, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-43>

INTEGRATING PRACTICING PROFESSIONALS' EXPERTISE INTO ART EDUCATION

This article explores a crucial and contemporary aspect of modern art education: integrating professional expertise into the learning process. It highlights the importance of engaging accomplished and renowned practitioners in the visual arts, including painters, designers, masters of decorative and applied arts, artistic photographers, and illustrators. The study examines key aspects of artists' creative development, professional achievements, unique artistic techniques,

and areas of interest, as well as their success in realizing their artistic potential. Additionally, it considers opportunities for creative collaboration through joint projects and volunteer initiatives.

The primary objective of this study is to demonstrate the real-world experiences of high-level professionals in both academic and extracurricular settings. This includes interactive meetings, masterclasses, and workshops within fine arts courses, as well as participation in collaborative projects and exhibitions. The article presents artists' creative explorations and accomplishments alongside the strategies, techniques, and methods used to incorporate their expertise into the educational process.

The research methodology is based on a systematic approach, an analysis of artistic achievements, and a study of accumulated experience. It also examines artists' active civic engagement in preserving Ukrainian artistic traditions and promoting their expertise in embroidery, doll-making, pysanka painting, beadwork, wool felting, and other forms of decorative and applied arts. Qualitative methods, including interviews, provide deeper insights.

This study offers a practical examination of the benefits of creative collaboration between experienced artists and students within the Department of Fine and Decorative-Applied Arts and Art Restoration. The findings underscore the necessity of fostering such artistic partnerships, which facilitate the synthesis of personal artistic approaches through collaborative projects.

Key words: expertise, professionals, implementation, art projects, visual arts.

Актуальність проблеми. Співпраця з роботодавцями та стейкхолдерами на кафедрі ОДПМ та РТМ Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка здійснюється на основі Положення про зв'язки з роботодавцями та сприяння працевлаштуванню випускників КПНУ та Положення про Раду роботодавців. ЗВО залучає роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу через спільні заходи, професійні зустрічі, рецензування та обговорення освітніх програм, можливість впливати на удосконалення результатів навчання під час реалізації освітнього процесу, допомогу в інформаційно-методичному наповненні програм. Для проведення практичних занять, майстер-класів, професійного спілкування та обміну досвідом у межах дисциплін переважно залучаються випускники та фахівці-практики: Людмила Мегей, Валентина Лайтер (викладачі школи мистецтв), Олена Шкаврон, Юлія Табенська (дизайнерки), Роман Уваров (фотограф), Лариса Клепас (валяння вовною), Світлана Макаренко (традиційна вишивка), Марина Конєва (бісероплетіння), Олена Шевчук (керамістка), Валентина Войткова (писанкарка), Анастасія Венгерн (ілюстраторка дитячих книжок), Тетяна Безушко (письменниця).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До питань, окреслених у статті безпосередньо або опосередковано звертаються багато науковців, серед яких можна виокремити Пічура М.О., який присвятив свою монографію теоретико-методичним засадам підготовка студентів мистецьких спеціальностей у закладах вищої освіти, Троєльнікову О.Є., яка розглядає художньо-освітній простір як культуротворчий чинник розвитку українського суспільства,

Комаровську О.А., яка наголошує на тому, що художній образ та митець є вектором створення освітнього простору мистецького навчального закладу. Також, Ярошинська О.О. розкриває питання проектування освітнього середовища професійної підготовки студентів. Питаннями включення в освітній процес досвіду фахівців саме образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва займаються професор Урсу Н.О., Гуцул І.А., Підгурний І.С. та інші.

Мета дослідження. Осмислення та ствердження інноваційних форм роботи з імплементації досвіду фахівців-практиків в освітній процес мистецької кафедри.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних умовах забезпечення якості підготовки фахівців зі художніх спеціальностей 014 «Середня освіта (Образотворче мистецтво)», 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», активізації процесу зацікавленості здобувачів до навчання та опанування професійної підготовки, особливе місце в організації освітнього процесу займає залучення професіоналів-практиків до навчального процесу. З досвіду кафедри у період з 2022 по 2025 рік таке залучення відбувалася у межах навчальної та позанавчальної роботи, під час реалізації мистецьких проєктів, виставкової, волонтерської та просвітницької діяльності, проведення навчальних занять у формі інтерактивних творчих зустрічей, майстер класів, тощо. Були залучені сучасні професіонали-фахівці у галузі образотворчого мистецтва – художники, дизайнери, майстри декоративного мистецтва.

Процес досягнення загальнокультурних цілей має бути спрямованим на збагачення

духовного світу майбутнього митця, розширення його естетичного світогляду і смаку, знань про художню культуру і традицій образотворення різних народів світу й українського етносу та формування здатності до комунікації засобами образотворчого мистецтва (Пічкур, 2022, с. 186).

Світлана Макаренко – членкиня Національної спілки майстрів народного мистецтва України, майстриня вишивки, лауреатка мистецької премії ім. Тетяни Пати, голова ГО «ВишУк». У минулому керівниця гуртка «Вишивка» зразкового художнього колективу «Школа рукоділля» Комунального позашкільного навчального закладу «Центр позашкільної роботи №1» Дніпровської міської ради. 2024 – очолила новостворену ГО «ВишУк», мета якої вишукування, вивчення та популяризація особливих традиційних українських технік та візерунків.

«Палітра узорів, технік та кольорів української вишивки настільки багата, що їх можна вивчати все життя і все життя черпати з них натхнення», – зауважує майстриня Світлана Петрівна Макаренко. Майстриня вишукує рідкісні орнаменти, авторські роботи; прагне зберегти для нащадків старовинні візерунки, техніки вишивки та її кольорову гаму, відродити давні узори за допомогою нових технік чи барв; передати своєрідність декоративного мистецтва різних регіонів України.

З початком вторгнення майстриня рятувала в першу чергу свій скарб, величезну колекцію робіт. Найцікавіші та найрідкісніші давні візерунки та техніки в них проживаються і розкриваються дуже сучасно. Тут репліки музейних експонатів, авторські роботи, давні мотиви в сучасних побутових речах, і навіть милі й по-народному наївні твори. Кожен з них – калейдоскоп традиційних технік та візерунків, покликаний розкрити розмаїття та можливості традиційної вишивки.

Це світ краси й фантазії, світ витончених образів, виконаних в напівзабутих техніках українського народного вишивального мистецтва: рушники, серветки, панно, подушки, ялинкові прикраси, жіночі та чоловічі сорочки. Серед рідзенок експозиції вишита книжка-розгортка «Ходить гарбуз по городу» та обкладинка на «Кобзар» Тараса Шевченка. Роботи передають своєрідність декоративного мистецтва різних регіонів України, знайомлять з різ-

номанітними техніками вишивки та її кольоровою гамою. Виставкова діяльність мисткині вражає: 2011 – «Заквітчали б вишивкою любові Україну» (музей «Літературне Придніпров'я», м. Дніпро); 2011 – «Країна вишиваних мрій» (картинна галерея Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника); 2012 – «Білим по білому» (Дніпровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія); 2015 – «Нашого квіту по всьому світу» (Дніпровський Будинок мистецтв); 2015 – «Рушники Подніпров'я» (культурно-видовищний комплекс «Доходного зданіє», м. Русе, Болгарія, згодом ця виставка експонувалася у містах Софія, Пловдив, Бургас); 2016 – «В країні вишиваних мрій» (музей Гетьманства, м. Київ); 2016 – «Візерунки долі» (музей «Літературне Придніпров'я», м. Дніпро); 2021 – «Стежки на полотні» (музей «Літературне Придніпров'я», м. Дніпро); 2022 – «Стежки на полотні» (Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець»); 2022 – «Стежки на полотні» (КПНУ м. Кам'янець-Подільський); 2023 – «Стежки на полотні» (ХоХМ м. Хмельницький); 2023 – «Стежки на полотні» (КЗК «Малієвецький обласний історико-культурний музей»); 2023 – «Стежки на полотні» (Центр культури «Вернісаж» м. Чернівці); 2024 – «Закодовані мрії» (Мистецький дім «Тобівка» м. Івано-Франківськ); 2024 – «Закодовані мрії» (Галерея мистецтв м. Кам'янець-Подільський).

З огляду на актуальність проблеми сучасної художньої освіти, необхідність формування фахівця, знання та уміння якого повинні мати попит у суспільстві, яке розвивається відповідно до реальних економічних законів, є підстава думати, що орієнтація на постійно діючі закони і закономірності формоутворення дасть можливість активізувати розвиток творчих здібностей студентів. Оскільки особливістю пропонованого підходу є поєднання у навчанні принципів академічного і творчого за конкретними законами і закономірностями мистецтва, то це шлях, який сприяє, з одного боку, розширенню загального діапазону «продуктивної діяльності» студентів, з іншого – формуванню творчо активної особистості, здатної творити в умовах сучасного суспільства (Туманов, 2010, 254).

У 2022–2023 року на кафедрі ОДПМ та РТМ був започаткований творчий культурно-освіт-

ній проект «Українцями ми народилися» під гаслом: «Пізнаємо досліджуючи, стверджуємося відтворюючи...», який мав на меті дати можливості митцям, які рятуючись від війни, тимчасово опинилися у нашому місті, на базі кафедри ділитися з бажаючими своєю творчістю, а також імплементації досвіду професіоналів в освітній процес. Так, перші зустрічі проекту були спільно з Наталією Свиридюк з Полтави та Світлоною Макаренко з Дніпра. У межах проекту відбулися цикли творчих зустрічей, майстер-класи, презентації, перфоменси, заходи з профорієнтаційної роботи.

Після низки творчих зустрічей із майстринею виникла ідея нового формату співпраці та імплементації досвіду практичних досягнень із традиційної української вишивки – серія воркшопів з пошиття та вишивки традиційної подільської сорочки-буденки. Курс передбачає створення макету, індивідуальний підбір візерунків, матеріалів, вивчення швів, технік вишивання, збирання сорочки, поетапна самостійна але контрольована робота у власному темпі і триває вже більше року.

Наталя Свиридюк доктор філософії, заслужений майстер народної творчості України членкиня НСМНМУ, членкиня Спільноти дизайнерів України, арт куратор креативного хабу «OTOLOVKO»: «З'ясувалося, що війна перед кожним митцем поставила однакові виклики: чи потрібна і доречна творча робота? Як зберегти чи відновити творчий потенціал? Яким чином воювати на культурному мистецькому фронті? Відповіддю на ці питання постав крос-мистецький проект «Сродні» та участь у культурно– мистецькому проекті «Українцями ми народилися» кафедри образотворчого мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» (2; 6, 2022).

Зі слів Наталії Свиридюк: «Важливою складовою у реалізації цих проектів стала співпраця практиків різних видів мистецтва та наукової спільноти: педагогів, істориків, мистецтвознавців». У рамках культурно-освітнього проекту «Українцями ми народилися» було представлено комплекси автентичного вбрання зібрані на території Історичної Полтавщини. Можливість, для учасників, проаналізувати подібність та регіональні особливості у вбранні Поділля та Полтавщини не лише розширювали гори-

зонти розуміння культурно-історичних процесів на теренах України, але і надихали до рефлексії через творчість. Одягти старовинний стрій та немов перенестися на століття у минуле, стало для учасників проекту цікавою, емоційно забарвленою подією, такою що спонукає до роздумів і про творчість, і про шляхи нашої історії.

Майстер класи з традиційної вузлової ляльки Середньої Наддніпрянщини, сподіваємося, дав учасникам проекту «Українцями ми народилися» не лиш практичні навички у виготовленні традиційної вузлової ляльки, але, що можливо навіть більш значимо, ознайомив з мистецькими засадами народного іграшкарства у якому проявляються етичні та естетичні принципи нашої народу. Учасники мали змогу, в рамках традиції, проявити власну творчу індивідуальність, відчувати гармонію та емоційну свіжість здавалося б не складного технологічно та не вибагливого виду народного мистецтва – лялькарства.

«У ході творчих зустрічей та майстер класів проведених у рамках культурно-освітнього проекту «Українцями ми народилися» у мене, як майстра та дослідника історії та сучасного етнодизайну народної ляльки склалася думка про проект, як непересічне та перспективне явище в освіті та культурі. Питання освіти та виховання, що їх розробляв Сковорода є, використовуючи сучасну термінологію, формуванням процесу безперервності освіти та її гуманізацією на засадах української народної світоглядної концепції. Саме відповідно цим засадам видатного українського філософа і розроблено концепцію культурно-освітнього проекту «Українцями ми народилися». Простір проекту є тою точкою перетину де відбувається взаємодія академічної науки, представленої науково викладацьким складом кафедри; сучасного мистецтва в особах запрошених митців, що мають емпіричний досвід у сфері традиційних культурних практик; актуальної освіти – вчителів практиків, чия діяльність пов'язана з освітою у сфері мистецтва та естетичного розвитку дітей та студентської молоді – майбутнього нашої Держави, що лише починає торувати свій професійний та творчий шлях. Така синергія дозволяє усім сторонам-учасникам проекту у творчому невимушеному спілкуванні збагатитися духовно, підвищити рівень власної

компетентності, отримати практичні навички і таким чином формувати власне розуміння сучасних освітніх та мистецьких процесів» – Наталія Свиридюк.

Валентина Войткова. Керівниця «Народного художнього колективу» гуртка «Писанка» «Центру позашкільної освіти» Дунаєвської міської ради. Є авторкою та розробницею програми роботи гуртка з зернової техніки розпису поверхні яйця – «Писанкове зернятко». Авторкою навчально-методичного посібника «Інноваційні технології у писанкарстві», у якому описано зернову техніку виготовлення писанки зернівки. Авторка власної техніки виготовлення писанок-зернівок. Цим видом творчості займається з 2000 р. З 2003 – активна учасниця різноманітних виставок та фестивалів. Учасниця виставок та фестивалів в Україні та за кордоном: м. Коломия (2003, 2010), м. Івано-Франківськ (2007, 2008, 2009), м. Дунаївці (2003, 2004, 2005, 2008), м. Вінниця (2004, 2006, 2007, 2009), Румунія (2009). Роботи зберігаються в Україні та за кордоном. У Музеї писанкового розпису зберігається 4 декоративні писанки майстрині.

Брала участь у проєкті «Українцями ми народилися». В межах проєкту було проведено інтерактивну творчу зустріч, майстер клас з основ традиційного писанкарства для студентів 2 курсу спеціальності «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» у межах дисципліни «Мистецтво Хандмейд». Та творча зустріч, виставка робіт учнів гуртка «Писанка» та майстер клас у просторі НІАЗ «Кам'янець» освітня діяльність в музейному просторі.

Методика проведення заняття фахівцями-практиками передбачає ретельну підготовчу роботу. Напередодні необхідно узгодити тему та мету заняття, перевірити відповідність теми робочій програмі дисципліни. З представником роботодавця також обговорюється методика та формат проведення заняття. Студентам необхідно повідомити тему, мету, оголосити та прокоментувати завдання, форму звітності, методику оцінювання та способи обговорення результатів. Нестандартною формою співпраці з представниками роботодавців є виставки-ярмарки (Максімова, 2016, с. 54).

Марина Конєва. Випускниця кафедри ОДПМ та РТМ КПНУ імені Івана Огієнка

2018 року за спеціальністю 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво». Практикуюча педагогіня, дизайнерка, досліджувачка старовинних технологій бісероплетіння на теренах України, людина широкого мистецьких інтересів. «Займаюся виготовленням прикрас з бісеру. Це як сучасні, так і прикраси за традиційними українськими мотивами. Працюю у різних техніках: плетіння, вишивка. Виготовляю різні види прикрас: нашійні, браслети, сережки, брошки. Власний бренд є, але потребує розвитку, та вдосконалення, і я працюю в цьому напрямку (bijou.marina). У планах зробити ребрендинг, змінити назву, визначитися з напрямком у створенні прикрас, та побудувати чітку концепцію, яка буде доносити до суспільства глибокий сенс через прикраси. Приймала участь у місцевих виставках та ярмарках (Хотин, Кам'янець-Подільський), у планах збільшити географію хоча б у межах нашої країни. Так як поширюю інформацію про прикраси у соціальних мережах, були замовлення з закордону (Сполучені Штати Америки, Канада, Польща)» – зазначає Марина Конєва. У межах навчальної дисципліни «Практикум з декоративно-прикладного мистецтва» мисткиня була запрошена на майстер клас з виготовлення бісерної прикраси «Квітка» для студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво». Майстер клас відбувся у відповідності до навчальної програми та у межах теми «Мистецтво бісероплетіння» змістового предметного модулю.

Лариса Клепас – мисткиня, дизайнер, графік, спеціалізується на виготовленні авторських іграшок у різних декоративних техніках. Закінчила Львівську Академію друкарства – графік, ілюстратор книжок. Проілюструвала понад 35 дитячих книжок, працювала в техніках олійного живопису, батику, графіки. Пріоритетним стала вовна, завдяки широкому спектру використання від одягу та взуття до іграшок, аксесуарів і картин. Були персональні виставки: у рідному місті Городок – 5, у Хмельницькому – 2, у Кам'янці-Подільському – 3, в Чернівцях – 1. Володіє унікальною авторською технікою об'ємного живопису вовною з використанням лаку (3; 4, 2024).

«У мокрому валянні використовую поєднання вовни і шовку, віскози, різної пряжі, а також поєдную вовну з тканинами, мережи-

вом, люрексом. Люблю доповнювати валянні вироби вишивкою гладдю, бісером, об'ємними елементами зробленими в техніці фільцевання вовни голкою. З 2020 року вивчала мистецтво шиття та ліплення іграшок в різних техніках. Зокрема, шиття іграшок в стилі Тедді. Картини створюю у техніці живопис вовною по сухому під скло, картини в техніці мокрого валяння» – Лариса Клепас. У межах навчальної дисципліни «Практикум з декоративно-прикладного мистецтва» мисткиня була запрошена на проведення майстер класу з виготовлення виробу у техніці валяння з вовни «суха голка» для студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво». Майстер клас відбувся у відповідності до навчальної програми та у межах теми «Текстильні техніки. Валяння з вовни» змістового предметного модулю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Одним з особливо важливих та цінних інноваційних прийомів викладання фахових дисциплін є залучення до проведення практичних аудиторних занять та позааудиторної діяльності із студентами галузових професіоналів. Особливо це органічно для практичних дисциплін образотворчого циклу – «Мистецтво

Хенд мейд», «Практикум з декоративно-прикладного мистецтва», «Мистецтво вітражу» та інших. Співпраця та широке залучення фахівців-практиків у навчальний процес студентів художніх спеціальностей відкриває велике коло можливостей та перспектив для сучасного ЗВО у становленні професійних та соціальних зав'язків. Співпраця заснована на взаємодії досвідів та суб'єкт-суб'єктних відносинах у творчому практичному діалозі, допомагає збагатити та максимально наповнити процес засвоєння нових форм роботи та опанування нових технік образотворчого мистецтва, розширює коло набутих компетентностей здобувачів вищої освіти, зберігає зв'язок поколінь та наступності освіти, дозволяє зберігати та передавати традиції, підтримувати та впроваджувати інновації. Імплементация досвіду професіоналів-практиків у навчальний процес суттєво підвищує рівень зацікавленості студентів у виконанні завдань з навчальних дисциплін, розширює їх коло інтересів, підвищує рівень обізнаності та володіння унікальними авторськими техніками та розробками, стверджує у вірному обрані фахової спрямованості, сприяє розвитку творчих зав'язків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1.
2. Відкриття колективної виставки крос-мистецького проекту «Сродні». <https://meridian.kpnu.edu.ua/2022/08/25/vidkryttia-kolektyvnoi-vystavky-uchasnykiv-kros-mystetskoho-proiektu-srodni>
3. Кам'ячанка пише картини... вовною https://ye.ua/syspilstvo/47085_Kam_yanchanka_pishe_kartini_vovnoyi.html
4. Майстриня з Кам'янця навчає техніки валяння з вовни. <https://tunist.km.ua/ua/news/majstrynya-z-kam-yantsyanavchaye-tehniky-valyannya-vovny/>
5. Максимова Л.Г. Залучення представників роботодавців до освітнього процесу. Інтегровані комунікації. 2016. С. 53–57.
6. Мистецький проєкт об'єднав майстрів та регіони. URL: <http://www.golos.com.ua/article/364081>
7. Пічкур М.О. Образотворча підготовка студентів мистецьких спеціальностей у закладах вищої освіти: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 270 с.
8. Туманов І.М. Рисунок, живопис, скульптура: Теоретико-методологічні основи комплексного навчання. Львів, Аверс, 2010. 496 с.
9. Урсу Н.О. Нариси з історії образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва Хмельниччини: навчальний посібник для студентів художніх спеціальностей. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. 224 с.
10. Чадаєва К.Ю. Інновації в освіті: теоретично-методологічні засади мотивації навчальної діяльності у вищій школі. Вісник харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. Харків, 2013, № 2.

REFERENCES:

1. Bystrova, Yu.V. (2015). Innovatsiini metody navchannia u vyshchii shkoli. Pravo ta innovatsiine suspilstvo [*Innovative methods of teaching in high school. Law and innovative marriage*]. Kyiv, 1 [in Ukrainian].
2. Vidkryttia kolektyvnoi vystavky kros-mystetskoho proiektu «Srodni». <https://meridian.kpnu.edu.ua/2022/08/25/vidkryttia-kolektyvnoi-vystavky-uchasnykiv-kros-mystetskoho-proiektu-srodni>
3. Kamianchanka pyshe kartyny... vovnoiu https://ye.ua/suspilstvo/47085_Kam_yanchanka_pishe_kartini_vovnoyi.html
4. Maistrynia z Kamiansia navchaie tekhniky valiannia z vovny. <https://turist.km.ua/ua/news/majstrynya-z-kam-yant-sya-navchaye-tehniky-valyannya-vovny/>
5. Maksimova, L.H. (2016). Zaluchennia predstavnykiv robotodavtsiv do osvithnoho protsesu. Intehrovani komunikatsii [*Involvement of employers' representatives in the educational process*]. Intehrovani komunikatsii, Kyiv, 53–57 [in Ukrainian].
6. Mystetskyi proiekt obiednav maistriv ta rehiony. URL: <http://www.golos.com.ua/article/364081>
7. Pichkur, M.O. (2022). Obrazotvorcha pidhotovka studentiv mystetskykh spetsialnostei u zakladakh vyshchoi osvity: monohrafiia [*Art training of students of art majors in institutions of higher education: monograph*]. Kyiv: Lira, 270 [in Ukrainian].
8. Tumanov, I.M. (2010). Rysunok, zhyvopys, skulptura: Teoretyko-metodolohichni osnovy kompleksnoho navchannia [*Drawing, painting, sculpture: Theoretical and methodological foundations of comprehensive education*]. Lviv, 496 [in Ukrainian].
9. Ursu, N.O. (2012). Narysy z istorii obrazotvorchoho i dekoratyvno-prykladnoho mystetstva Khmelnychchyny: navchalnyi posibnyk dlia studentiv khudozhnikh spetsialnostei [*Essays on the history of fine and decorative and applied arts of Khmelnytskyi: a study guide for students of art specialties*]. Kamianets-Podilskyi: Aksioma, 224 [in Ukrainian].
10. Chadaieva, K.Iu. (2013). Innovatsii v osviti: teoretychno-metodolohichni zasady motyvatsii navchalnoi diialnosti u vyshchii shkoli [*Innovations in education: theoretical and methodological principles of motivation of educational activities in higher education*]. Visnyk KHDADM № 2. [in Ukrainian].